

La lectura a les activitats d'escriptura

Oriol Guasch
Consell de Direcció

Xavier Fontich
Universitat Autònoma de Barcelona

Les prescripcions curriculars per a l'escolaritat obligatòria formulades i organitzades en base a la noció de competència proposen un ensenyament molt focalitzat en la funcionalitat dels sabers i integrador de les diferents disciplines. Malgrat això, en l'àmbit de les llengües, i especialment en el de les llengües oficials, sovint ens trobem amb programacions escolars en què, seguint la majoria dels llibres de text, es proposa un tractament de la llengua parcel·lat en diferents apartats (ortografia, gramàtica, lèxic i habilitats lingüístiques) i en què l'ensenyament de les habilitats lingüístiques es resol amb l'atenció gairebé exclusiva a les consignes de treball i als productes que se n'esperen. Els processos a través dels quals aquests productes es configuren, en cas que s'hi faci referència, es deixen en un segon pla.

En la primera alfabetització dels infants al cicle inicial de primària, la lectura i l'escriptura s'hi tracten d'una manera complementària. Després, i a mesura que l'escolaritat avança, aquestes habilitats d'ús de la llengua entren en la dinàmica general de la parcel·lació, entre altres coses, perquè les operacions mentals implicades en una activitat i l'altra difereixen i perquè el domini de cadascuna remet a algunes habilitats particulars diferenciades. Mentre que la lectura és una activitat de caràcter predominantment semàntic, en l'escriptura és molt important el domini del component sintàctic. La paraula clau de la primera és la *comprensió*: la construcció de sentit (idees, imatges, conceptes...) en un procés interactiu entre el lector i el text llegit. La paraula clau de la segona, en canvi, és la *producció*: l'elabora-

ció d'un producte gràfic la configuració del qual està fortament constrenyida per les lleis morfosintàctiques pròpies de cada llengua.

La relació estreta entre la lectura i l'escriptura, o, millor, la complementarietat de la multiplicitat de lectures i d'escriptures de textos de gèneres diversos, amb objectius diferenciats i en una multiplicitat de contextos, es fa patent sobretot quan ens fixem en els usos que fem de les llengües a la vida real. És quan el llenguatge verbal esdevé un instrument real de comunicació, d'ideació, de regulació de les nostres activitats i de socialització en els grups humans dels quals formem part, que es fa patent el caràcter interrelacionat i complementari de les habilitats lingüístiques, no tan sols de la lectura i de l'escriptura, sinó també de la recepció i la producció orals, és a dir, de la interacció oral.

A les activitats d'ensenyament i aprenentatge que es desenvolupen a les escoles de primària i als instituts de secundària, aquest fenomen hi aflora quan el professorat abandona la parcel·lació tan comuna als llibres de text i organitza les seves intervencions a partir de projectes de treball complexos.

Els articles recollits en aquesta monografia van prendre forma en el marc d'un seminari en què ensenyants universitaris implicats en la formació inicial del professorat de primària i secundària i en la recerca en didàctica de la llengua i la literatura, com també professorat de centres educatius de l'escolaritat obligatòria implicat en la innovació docent, van compartir les seves reflexions sobre lectures i sobre projectes de treball i la seva realització atenent

la connexió entre les activitats de lectura i les activitats de composició escrita que s'hi plantejaven.

Les dues primeres experiències se centren en la producció de textos literaris per part d'alumnes d'ESO. Ricardo Coronas, a «Relat fantàstic i realitat» (p. 7-18), presenta un projecte d'escriptura de textos literaris que és la culminació d'un curs en què s'ha dut a terme un programa de lectura i una anàlisi d'obres literàries des de perspectives diferents: la de la tradició literària en què s'incardinen, la de la representació que comporten d'unes realitats determinades i la dels recursos estilístics que mobilitzen. La interacció promoguda en el comentari i l'anàlisi de les obres d'autors consagrats i d'escolars d'altres cursos forneix els materials de tota mena que es necessiten per encetar, fer avançar i concloure la redacció dels relats fantàstics dels alumnes.

Carme Duran, a «Llegir per escriure i escriure per llegir: una webquesta sobre *El Lazarillo de Tormes*» (p. 19-26), explica un projecte en què l'activitat final, la invenció d'un nou episodi de l'escriptura d'un text clàssic, es fa possible a través de diverses habilitats, entre les quals destaca la lectura de gèneres de text diversos amb finalitats també diverses. Aquesta lectura constitueix la base a partir de la qual serà possible redactar-ne l'episodi apòcrif.

Als dos articles següents, s'hi recullen projectes complexos de composició escrita que tenen també com a referència el món literari, però que demanen l'escriptura de textos expositius i argumentatius.

Xavier Fontich, a «Llegir per escriure textos d'història de la literatura» (p. 27-38), presenta un projecte de treball d'història de la literatura catalana dut a terme amb estudiants de quart d'ESO en què, en un procés recursiu en espiral, s'alternen la lectura i la interacció oral, per definir el sentit d'allò que es llegeix, amb la composició escrita i la interacció oral per perfilar els processos de producció i de revisió dels textos. Pensem que és molt rellevant, en

aquest cas, la presència de la interacció oral com a complement de la interrelació entre la comprensió i l'expressió escrita.

A l'article «Periodisme i *Tres sombreros de copa*: una experiència d'aula» (p. 39-47), Inmaculada López recull un projecte dut a terme amb estudiants de segon de batxillerat. Prenent com a referència les orientacions curriculars sobre la noció de competència, assenyalava la conveniència d'evitar l'atomització en la formació lingüística i literària dels alumnes i proposa un tractament de la lectura al servei de l'escriptura des d'aquesta perspectiva.

Els tres darrers articles remetent a tres formalitzacions particulars del fenomen que articula el tema d'aquest monogràfic.

Xavier Fontich i Carles Ill, a «Llegir per escriure textos argumentatius» (p. 48-58), presenten una seqüència d'activitats per redactar un article de crítica musical en què es relaciona el caràcter marcadament dialògic dels textos argumentatius amb l'alternança de la lectura i de l'escriptura en el procés guiat de composició del text.

Teresa Verdager, a «Escollar, explicar i escriure anècdotes dels nostres avis» (p. 59-69), presenta un projecte d'escriptura centrat en l'aproximació a la vida dels avis dels alumnes. L'activitat consisteix a escriure un text a partir de la narració oral d'una anècdota. Les lectures successives dels esborranys, a través d'un procés pautat i amb l'ajuda del modelatge de la professora, condueixen a descobrir-ne els protagonistes, a generar històries de manera progressiva i a millorar el coneixement dels processos de redacció.

Finalment, Jordi Pérez, a «La gramàtica com a eina d'aprenentatge de l'escriptura i millora de la comprensió lectora: una proposta didàctica per a segon cicle d'ESO» (p. 70-79), explica un projecte de treball en què la lectura per a la composició escrita es combina amb la reflexió gramatical per a l'escriptura.